

nak módosítását 1978 közepén megkezdik és 1979 végén fejezik be. Ezzel egyszersmind elkészítik az új tárgyszó-jegyzéket az 1980-ban induló munkához. További előnye, hogy a könyvtárakkal még 1980 előtt közölhetik a változtatásokat, és gyorsan előállíthatják az új tárgyszavak teljes jegyzékét mikrofilmen is.

A régi katalógus felszámolása jó alkalmat teremt a raktári jelzetrendszer módosítására is. Elképzelhető, hogy egy-egy dokumentum teljes jelzetét – szak- és raktári jelzetét együttesen – számítógép adja meg. Ez akkor lehetséges, ha valamennyi jelenleg használatos raktári jelzet géppel olvasható formában rendelkezésre áll, vagy ha a jelenlegi rendszert megszüntetik, és teljesen újat kezdenek.

Az utóbbi esetben lényegében a jelenlegi rendszer követhető, azzal a különbséggel, hogy – két-két dokumentum azonos jelzetének elkerülésére – az új rendszerben a betű- és számkombinációk mellé vagy közé tetszőleges jelek (pl. csillag vagy betűk) iktathatók. Ennél a megoldásnál a beiktatott jelek figyelmen kívül hagyásával a régebbi és az újabb könyvek a raktárban minden további nélkül egymás mellé sorolhatók, vagyis a valamilyen logikai szempont szerint összetartozó művek egymás mellé kerülnek. A másik megoldás szerint a raktári jelzet mellé megkülönböztetésül sorszámot vagy évszámot írnak, ami viszont azzal jár, hogy egy-egy szerző egy bizonyos tárgykörben írott művei vagy logikailag összetartozó kötetei elkerülnek egymás mellől. Ezzel szemben egy tárgykör legújabb kiadványai egy csoportban megtalálhatók.

Az időszaki kiadványokkal kapcsolatban egyelőre azt tervezik, hogy megszüntetik a jelenlegi folyóiratbázist, amely 1980-ig mintegy 100 ezer tételt fog tartalmazni. A monográfiákkal ellentétben az új rendszerbe bekerülnek a nem latin betűs folyóiratok is. Címváltozás esetén az új katalógusban utalni fognak a régi címre, ez azonban fordítva nem lehetséges, hiszen a régi cím csupán a felszámolt katalógusban szerepel. A folyóiratok nemcsak a géppel olvasható adatbázisban fognak szerepelni, hanem – némileg rövidített formában – a járulékos katalógusban is.

Ami a régi és új katalógus között kiépítendő kapcsolatot illeti, itt az előnyök és hátrányok mérlegelése után négy megoldás között választhatnak. A régi és új katalógusok közötti teljes oda-vissza utalásoktól a részleges utalásokon keresztül a rendszeres utalások elhagyásáig terjedő változatokban általában a feldolgozás idő- és munkaigénye áll szemben a keresésre fordítandó munkával.

A régi katalógus fenntartásával és kezelésével kapcsolatban ugyancsak több lehetőség került szóba. A katalógus teljes felszámolása esetén a kezelő személyzet felszabadul, az anyag mikrofilmen tárolható. Ebben az esetben azonban semmiféle változtatás (pl. törlés) már nem hajtható végre. Részleges megszüntetés esetén szükség van kezelőszemélyzetre, és a katalógus mikrofilmezésé-

nek sincs túl sok értelme. Az utólagos változtatások viszont végrehajthatók. A katalógus csökkentése, azaz a géppel olvasható adatbázis kiemelése a katalógusból azzal az előnnyel járna, hogy jóval kisebb anyag kerülne mikrofilmezésre és kevesebb lenne az átfedés a katalógusok között. Ezt a csökkentést azonban addig nem lehet végrehajtani, amíg az automatikus katalógus nem működik olyan megbízhatóan, hogy a járulékos katalógusról le lehessen mondani. A kártyák kiemelése is költséges.

Döntés még nincs. A Kaliforniai Egyetem Könyvtára évekként elhatározta katalógusának felszámolását. Tapasztalatai minden bizonnyal hasznosak lesznek a Library of Congress számára is.

/Freezing the Library of Congress Catalog = Library of Congress Information Bulletin, 37. köt. 9. sz. 1978. p. 152–156./

(Dezső Zsigmondné)

Az amerikai Kongresszusi Könyvtár átszervezése

Az amerikai Kongresszusi Könyvtárban a legutóbbi időkben sokat foglalkoztak egy nagyobb szabású átszervezés részleteivel, míg végül vitaalaként olyan tervezet, illetve szervezeti vázlat készült (*I. táblázat*), amelynek megvalósítása a jelenlegi nehéz körülmények között is lehetséges. (*A táblázatot lásd a 360–361. oldalakon.*)

A táblázatban közölt szervezeti egységek keretein belül végrehajtott átszervezések hátterét, az egyes egységek új szerkezeti és személyzeti felépítését és feladatait a hivatkozott forrás 1978. április 14-i, 15. száma ismerteti.

Az átszervezési terv lényegében öt különböző forrásból származó javaslat kombinációja.

Könyvhivatal és Tudományos Tanács szervezése az igazgató titkárságához kapcsolva azt jelzi, hogy a Könyvtár szorosabbá kívánja fűzni kapcsolatait az olvasókkal és nagyobb hangsúlyt helyez a gyűjtemények kialakítására és fejlesztésére.

A Copyright Iroda átszervezésének nyilvánvaló célja, hogy megbirkózzék az 1978. januárjától az új copyright rendelkezések következtében rá váró megnövekedett feladatokkal.

A Könyvtár nagyobb változásokat léptet életbe a tudományos olvasók jobb ellátására. A változások lényege, hogy ugyanolyan fontosságot adjanak az állományhasználatnak, mint a beszerzésnek és a feldolgozásnak.

A feldolgozás során az egyedüli változás, hogy a beszerzés, illetve válogatás közelebb kerül az igazgatóhoz. Minden további változás akkor következik, ha a feldolgozást automatizálják.

Az új szervezetnek tükröznie kell a könyvtár négy fő feladatát:

a Kongresszus ellátása információkkal és elemzésekkel;

az ország művészeti alkotó tevékenységének elősegítése és termékeinek megóvása;

az ország könyvtárainak támogatása és segítése a nemzetközi bibliográfiai számbavételben;

az ország tudományos kutatóinak kiszolgálása és a munkájukhoz szükséges információforrások hozzáférhetővé tétele.

Új tisztség az országos programokat intéző igazgatóhelyettesé. Feladata mindazoknak a programoknak az összefogása, melyek a Könyvtár falain kívül szolgálják a Könyvtár érdekeit.

/GOODRUM, Ch. A.: Change at the Library of Congress = Library of Congress Information Bulletin, 36. köt. 33. sz. 1977. p. 568A-568D/

/Change at the Library of Congress. Restructuring the organizational units of the library. A background document = Library of Congress Information Bulletin, 37. köt. 15. sz. 1978. p. 245-252./

(Dezső Zsigmondné)

A British Library szerepe az információs és könyvtári hálózatokban

A British Library információs hálózatokban betöltött szerepének elemzése előtt célszerű tisztázni a hálózat fogalmát. Az idők során erre többféle meghatározás is született. Ezek egyikének figyelemre méltó megfogalmazása szerint a hálózat olyan eszköz (és itt a hangsúly az eszközön van), mellyel különböző források különböző felhasználókkal kapcsolhatók össze.

A hálózat fogalma századunk folyamán jelentősen kiszélesedett, a hagyományos értelmezéssel ellentétben már nemcsak meghatározott csomópontok, vonalak hálószerű, passzív összekötését jelenti, hanem aktív, fizikai tevékenységet is magában foglal. Az *Establishment of a Network for the Exchange of Technological Information* (Hálózat létesítése műszaki információcseré céljából) c. Unesco jelentés szerint

„a műszaki információs hálózat célja, hogy releváns műszaki információkat biztosítson a felhasználó számára függetlenül az információforrás helyétől és a nemzeti határoktól.”

Rátérve a British Library szerepére, e szervezet legnagyobb jelentősége éppen az, hogy a már létrehozása előtt fennállott, de egymástól függetlenül, gyakran párhuzamosan működő nemzeti könyvtárak, információs intézmények tevékenységét irányítja és koordinálja.

A British Library hálózati tevékenysége négy részből tevődik össze:

1. *Közreműködés a hálózat egyik alkotóelemeként.* E nyilvánvaló szerep legszemléletesebben talán a nemzetközi könyvtárközi kölcsönzésben nyilvánul meg.

2. *Vezetés, támogatás és tanácsadás.* A British Library támogat minden hálózattal kapcsolatos ötletes kezdeményezést, irányító szerepet játszik a nemzeti infrastruktúrába való bekapcsolás során, javaslatokat tesz szabványokra, támogatja a kutatásokat.

3. *Közvetlen segítségnyújtás.* E szerep lényegében egy hálózat kialakításának vagy egy meglévő hálózatba való bekapcsolódásnak a kísérleti szakaszában nyújtandó anyagi és/vagy szolgáltatási segítséget jelent.

4. *Képviselet és kommunikáció.* Igen jelentős a British Library nemzeti és nemzetközi könyvtári és információs hálózatokkal foglalkozó fórumokon betöltött szerepe. Jó példa erre az EURONET, amelynek tárgyalásain a nemzeti delegáció egyik tagja a British Libraryt képviseli, valamint az ICCSTI (Interdepartmental Coordinating Committee for Scientific and Technical Information = (Tárcaközi Műszaki Tudományos Információs Koordináló Bizottság) munkájában való részvétel.

E négy elvi feladatkör után vizsgáljuk meg a British Library néhány konkrét tevékenységét.

A British Library helyszíni támogatást és tanácsadást nyújt, nemzeti és nemzetközi szinten pedig hálózati csomópontot jelent a könyvtárközi kölcsönzésben. Költségelemzési vizsgálatot kezdeményezett egy optimális közúti szállítási hálózat megszervezésére, amely megoldás lehetne a posta igénybevételével szemben. Egységes könyvtárközi kölcsönzési űrlapot vezetett be, amely megkönnyíti a kérő könyvtárak igényeinek egyértelmű rögzítését.

A British Library rendkívül átfogó gyűjtőköre mellett *forrástájékoztatót is végez* (vagyis az érdeklődőt a megfelelő gyűjteményekhez irányítja), modern telekommunikációs technológiák felhasználásával az eredeti dokumentumok nyomtatott másolatait is szolgáltatja.

Széles körű *bibliográfiai tevékenysége* keretében egyrészt anyagi támogatást nyújt különböző regionális, bibliográfiai adatszolgáltatás céljából létesült hálózatoknak, másrészt a BLAISE rendszere utódjaként tervezi egy MERLIN elnevezésű automatizált információs hálózat létrehozását, amely elődjéhez hasonlóan a hálózathoz tartozó könyvtárak katalógusaihoz való közvetlen hozzáférést célozza.

A British Library az LA-val (Library Association = Brit Könyvtáregyesület) együttműködve jelentős szerepet játszik a bibliográfiai adatok cseréjét megkönnyítő *szabványok* kifejlesztésében: épületében kapott helyet és támogatást az IFLA Office for Universal Bibliographic Control (IFLA Egyetemes Bibliográfiai Számbavételi Hivatala), az UNISIST International Centre for Bibliographic Descriptions (UNISIST Nemzetközi Bibliográfiai Leírási Központja); képviseli az Egyesült Királyságot